

A PARTIUM

Tisztelt Vendégeink! Kedves Barátaink!

Szűkebb pátriánk a „Partium”, múltunk viharos századainak egyik színhelye! Nemzeti tragédiánk – Mohács 1526. - következménye, abban a sorsdöntő, nehéz időszakban alakult ki, amikor az ország három részre szakadt.

Mindjárt 1544-ben megjelenik a Partium kifejezés az erdélyi fejedelmek címében is: princeps Transylvaniae azaz Erdélynek a fejedelme;

Partium regni Hungariae dominus: a Magyar Királyság Részének az Ura. (A kismarjai Református Templomban a Bocskai kép alatt is ez a szöveg olvasható) A Királyi Magyarország, a hódoltság és Erdély közötti területek, amelyek kialakulóban levő Erdélyi Fejedelemséghez kerültek. A Részek! Kapcsolt Részek!

Melyek voltak ezek a területek? **Bihar, Közép-Szolnok, Kraszna, Máramaros.** Ezek alkották a tulajdonképpeni Partiumot! De a Fejedelemség nagy korszakaiban tovább bővült. Bocskai a bécsi békében Szatmár, Szabolcs, Bereg, Ugocsa; Bethlen Gábor a nikolsburgi békében Borsod, Abaúj, Zemplén, Szabolcs, Szatmár, Bereg, Ugocsa, vármegyét csatolták Erdélyhez.

Míg Erdély a Királyhágótól a Kárpátok karéjáig terjedt, a „Partium” nem Erdély, de az Erdélyi Fejedelemséghez tartozott!

Tehát Kassától félkörívben egészen a Temesközig húzódott, és fővárosa Nagyvárad volt, Erdély kapuja!

Ezt a történelmi területet mind a mai napig Partiumnak nevezzük: lásd. a Vári Partiumi Keresztény Egyetem.

Ady így jellemezte kedves szülőföldjét: „... ez a természete a mi fajtánknak: sok századév megsanyargatta, elfogadta Kálvin predestinációs tanát, de amíg a gerince, s az ökle bírják, nem bízza ügyét a jó Istenre. Ilyen a mi fajtánk. Hogy micsoda fajta? Hajdúszélen, Szabolcsban, Biharszélen, Beregben, Szatmárban, Ugocsaszélen, Szilágyszélen él. Itt nemesítettek egész falvakat egy jó kedvű pillanatukban felséges uraink vagy nagyságos fejedelmek! Itt volt víg aratása javított vallásnak, mert e nem demokrata országnak e tájékán született meg a világ legkülönösebb demokráciája... Itt vannak, akik Kálvin Istenéből bölcs, külön magyar Istent csináltak, erre felé nem koronáz Ugocsa, ezen a tájon verődött össze Esze Tamás kuruc hada (Bocskai hajdú)!!!

Ez itt magyar föld, az első foglalóké, magyar, tehát véres, szomorú, fáradt, sivár, de harcos, de szép, de elpusztíthatatlan. „ – eddig az idézet
Ez a véres, sokat szenvedett föld adta a magyar irodalom és történelem óriásait!
Itt születtek a nagy református költőink: Kölcsey Ferenc, Arany János, Ady Endre, Sinka István.

Nagyszalonta a világon az első az 1km²-en belül 1 főre jutó költők számában:
Arany János, Arany László, Sinka István, Zilahy Lajos, az egykor vad, fékezhetetlen hajdú utódai, akik mellesleg kiharcolták a vallásszabadságot.
A teljesség igénye nélkül: Kazinczy Ferenc, Kaffka Margit, Móricz Zsigmond, Németh László, Szabó Magda a legnagyobb református íróink szülőhelye is, Bartók Béla, felnőttként vállalta a protestantizmust, az unitárius egyház tagja lett!

És Temesvár! Ahova évszázadokon át a Habsburgok nem engedtek magyarokat betelepülni mégis egy magyar református parókiáról indult, egy magyar református lelkész – Tökés László – aki áttörte a „hallgatás falát”, és megdöntötte a diktatúrát!

Ez a felsorolás is elég arra, hogy a Reformáció hatalmas szellemi erejét megtapasztaljuk!

A reformáció különleges helyet foglal el magyar történelemben. Futótűzként terjedt Magyarországon az ország szétesésének pillanatában, mert a kor szerencsétlen magyarjainak, Mohács tragédiájából feleszmélve az egyetlen lelki vigaszt, az Istennel való kapcsolatot jelentette!

Miért? Mert az „örök Isten” szólalt meg magyarul!

A reformáció hozzásegítette a nemzetet, hogy újból magára találjon, s erőt adott ahhoz, hogy a két nagy birodalom a Német-Római és a Török között népünk helyt álljon. Csak „a protestantizmusban térdet, fejet nem hajtó nép dacolhatott itt” (Csanádi Imre). Közismert, hogy a végvári katonák nagyrésze, akik nem csak hazánkat, hanem egész Európát védték az iszlám hódítók ellen, reformátusok voltak.

Az ország 90-95%-a protestáns lett: református, evangélikus és unitárius.
De a Habsburgok attól kezdve, hogy 1526-ban fejükre tették Szent István koronáját üldözték a protestánsokat, véres, erőszakos ellenreformációjukkal!
Ezért kellett Bocskainak és hajdúinak fegyvert fogni a hit védelmében! Győztek, s ezért lett „Bocskai, a hit harcosa”!

Ezért van ott Genfben a világhódító eszme – a Reformáció - nagy emlékművén, a nagy reformátorok Kálvin és Béza, és „a hit zordon hadnagyai” Cromwell és Orániai Vilmos között!

Üzenete ott van az Emlékmű falán, franciául, magyarul: „**Hitünk függetlensége, a lelkiismeret szabadsága és ősi törvényeink értékesebbek számunkra, mint**

az arany.” (Bocskai a kassai országgyűlésen, 1606.)

Gondoljuk csak el, hogy innen Kismarjából, a Földvártól indult, s magas méltóságában sem feledkezett meg kedves szülőföldjéről.

1606. szeptember 22-én, Kassán ma 411 éve fogalmazta meg a híres mondatot, amit mindnyájan ismerünk: „Ille nék e megfeledkeznünk arról a helyről, arról a mi igen kedves szülőföldünkről, a Bihar vármegyében fekvő általánosan Kismarjának nevezett községről”... S ő maga válaszol: Nem!

Egyedülálló kiváltságot ad a falunak (Városnak). A főbíró pallos joggal ruházza fel!

Tessenek elképzelni: évszázadokon át egészen 1848-ig maguk közül választottak főbírókat, esküdteket, akik a közösség javára munkálkodtak. Egy kis köztársaság volt. O'sváth Pál a város szülőtte írja: Kismarja egyedül állt a feudalizmus tengerében, s úgy megállta helyét, hogy semmi kívánni valót nem hagyott maga után.

A Reformáció 500. évfordulóján meg kell említeni, hogy ellen álltak minden kísérletnek. A katolikus egyház rá akarta tenni a kezét a gyűlölt Bocskai birtokára. A Város nem adta ki a szabadalomlevelet, s ezért a főbírókat és a nótáriust (jegyzőt) a váradi várbörtönbe hurcolták! De hasztalan! A Kismarja küldöttei elmentek Bécsbe és a királyi kancellárián megszerezték a kiváltság megerősítését!

Ez a hajdú öntudatú, nemességére büszke kis közösség évszázadokon át megmaradt reformátusnak, s megmaradt mindig a Fejedelem hűségében. De ezek a nemzedékek már rég elmentek a „csillagok útján”, „sírtábláik is elenyésztek”!

Ady Endre írta 1912-ben: „... mi Partiumbeli nemesek, szerintem a legszebb magyar fajta kipusztulunk... s ma belepusztulunk a rokonságba, s abba, hogy nincs itt már magyar”.

Érezte a közelgő véget! 1918. decemberében halálos beteg – óvják mindentől, de mégis megtudja, hogy Kolozsvárra bevonult a román hadsereg! Elkecsereedett dührohamában elővette a mindenhova magával hurcolt kedves bibliáját, a – Károlit – s a belső lapjára odaírta, amit Krisztus mondott a keresztfán mielőtt kiszenvedett: „ELI, ELI! Lama Sabaktáni?” (Én Istenem, Én Istenem! Miért hagytál el engemet?) Mt.27/46.

És szétszaggatta a Bibliáját!

Néhány hét múlva Adyval együtt szállt sírba a történelmi Magyarország!!!

A Trianoni békediktátum szétdarabolta a Partiumot is!

Kapott belőle a soha nem volt Csehszlovákia, a mai Ukrajna és Szerbia, de a legnagyobb részt Románia hasította ki magának, mint „ősi román földet”!

De a szellemet nem lehet szétszakítani!

Minden elpusztulhat, de a Teremtő lángelme alkotása megmarad és hirdeti az élet igazságát! Most is a Partium kellős közepén, Biharban hallgatjuk nagy református költőink hozzánk szóló üzenetét a messzi századokból!

Az a nemzet, amelyiknek ilyen fiai vannak, az nem pusztulhat el!

Sárkány Viola
Bocskai István Társaság elnöke

Elhangzott Kismarjában 2017. szeptember 22-én a Kiváltságlevél 411. évfordulóján.